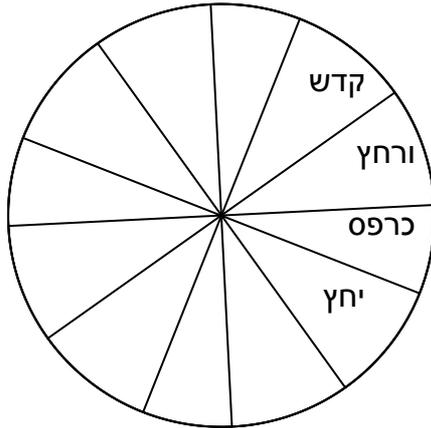

הצעות לסדר

ליל סדר בקבוצה

מסורת היא לערוך "ליל סדר" קבוצתי. הילדים עסוקים במשך השבוע בניקיונות לחג. ערב זה מהווה את שיא הפעילות לקראת החג. מצווה מוטלת על האב לספר לבן: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות יג, ח)". את ליל הסדר הקבוצתי לא נערוך כליל סדר מסורתי במלואו, אלא נשלב קטעים ממנו בליווי משחקים, שירים, שאלות וסיפורים. וכל המרבה - הרי זה משובח!

מטרות:

- ◆ להכניס את הילדים לאווירת החג.
- ◆ הכרת קטעים מרכזיים מתוך ההגדה.

חומרים:

1. הגדות רגילות או מקוצרות (מצורף כנספח לחוברת)
2. קערת ליל הסדר והסימנים
3. שמות החג בציורים ע"ג שמיניות בריסטול מנוילנות: פסח, חג החירות, חג המצות, חג האביב (נספח א')
4. לוח עגול עם מחוג עליו רשומים סימני הסדר מסביב. במהלך הסדר המחוג יז לפי הסימן שאליו מגיעים (ראה שרטוט להלן)
5. 14 כרטיסיות סימני הסדר + 14 כרטיסיות חידה לסימנים (נספח ב')
6. זוג כפפות ניילון לכל ילד כאשר על כל אצבע אחת המכות (בציור או בכתב) לפי הסדר (נספח ג')
7. 4 סוגי כתרים ל"מה נשתנה" - מצה, מרור, כרית וקערת הטבלה
8. ציורי ארבעת הבנים לזיהוי (נספח ד')
9. שקית מוצגים ל-10 המכות ובה: בקבוק עם יין או מיץ פטל אדום, צפרדע מפלסטיק/ נייר, תכשיר נגד כינים/ מסרק סמיך, תמונה של אריה, חיה מפלסטיק, בובה עם נקודות, כדור/ פירווי קלקר, קוטל חרקים, כיסוי עיניים, גולגולת/ מודעת אבל.
10. אגוזים ופרסים

הכנה לפעילות:

המדריכים והילדים יערכו שולחן חגיגי. במרכז השולחן יציבו את קערת ליל הסדר עם המאכלים.

מהלך הפעילות:

1. הילדים יתיישבו סביב השולחן. כל ילד יקבל הגדה. המדריך יפתח את הערב ויסביר שכעת אנו עורכים הכנה לליל הסדר המסורתי ובו נעבור על קטעים נבחרים בלבד מתוך ההגדה. המדריך במהלך הערב ישתמש בערכות הפעלה שונות ומגוונות. מהלך הערב יתנהל עפ"י ההגדה המקוצרת, המצורפת כנספח לחוברת.

2. מציגים בפני הילדים את תמונות שמות החג. הילדים יצטרכו לפענח כל תמונה - על איזה שם היא מרמזת (חג האביב, פסח, חג החירות וחג המצות).
3. המדריך יציג את קערת הסדר כאשר המאכלים מונחים בתוכה. הילדים יספרו מה נוהגים לאכול בביתם ויסבירו לזכר מה כל מאכל.
4. שואלים: למה נקרא ליל הסדר בשמו? כי יש לו מתכונת מסודרת.
5. ונעבור למשחק הסימנים: המדריך יחלק לילדים את כרטיסי הסימנים. המדריך יציג בזה אחר זה את כרטיסי הסימנים בחידות. ילד שבידו הכרטיס המתאים יצמיד אותו על הלוח המיועד לכך. בשלב הבא הילדים יסדרו את הכרטיסים לפי הסדר הנכון. את הכרטיסים יש להשאיר על הלוח לאורך כל הערב. המדריך ידגיש שבערב הקבוצתי נתייחס רק לחלק מהסימנים אך את ליל הסדר המסורתי עורכים עפ"י כל הסימנים לפי סדר הופעתם. לילדים הצעירים אפשר להכין לוח מחוג ובו הסימנים בזה אחר זה כאשר במהלך הסדר מזיזים את המחוג סימן אחרי סימן. (הילדים צריכים להיות מיומנים בפתרון החידות - יש לחלק להם את דפי הפענוח: אתב"ש, גימטריה וכו')
6. השיר "מה נשתנה" - נחלק לילדים את הכתרים שהכנו מראש. כל קבוצת ילדים תקבל סוג אחר של כתר המאפיין כל בית ובית בשיר. במהלך השיר כל קבוצה בתורה תשיר את הבית המתאים לרמז שבכתר.
7. נמשיך לשיר ביחד: עבדים היינו...
8. ארבעת הבנים - המדריך יציג בפני הילדים את תמונות הבנים. הילדים ינחשו על איזה בן מדובר. אפשר להקריא את המדרש של ר' נחמן מברסלב על ארבעת הבנים (ראה נספח ה').
9. מגיד - זהו החלק המרכזי והעיקרי של ליל הסדר ובו מספרים קטעים נבחרים מסיפור יציאת מצרים. מקריאים את סיפור יציאת מצרים כפי שמופיע בהגדה המקוצרת "שלנו" עמ' 9 - 7. כאן מעודדים את המשתתפים לספר את סיפור יציאת מצרים שלהם.
10. עשר המכות - קיימות מס' אפשרויות:
  - א. המדריך ישים על ראשו של כל ילד כתר עם שם אחת המכות כך שהילד לא יודע מה כתוב על הכתר שלו. כל ילד בתורו צריך לנחש מהי המכה שעל ראשו עפ"י שאלות - השאר יענו לו בכך/ לא.
  - ב. הצגת המכות בפנטומימה.
  - ג. מחלקים לכל ילד את הכפפות שהכנו מראש (מס' 6 בחומרים), מונים את המכות עפ"י הסדר וממחישים בעזרת הכפפות המצוירות.
  - ד. מראים לילדים את שקית המוצגים, ושואלים מה מייצג כל פריט.
11. דיינן - זהו שיר הודיה שתוכנו חזרה וסיכום על כל הטובות שעשה לנו ה' כשיצאנו ממצרים - כל סיפור יציאת מצרים בכמה שורות.
12. אוכלים את הארוחה המרכזית, מברכים ברכת המזון ושרים: "אחד מי יודע" ו"חד גדיא".
13. מסיימים בשירת: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה..."

הערה:

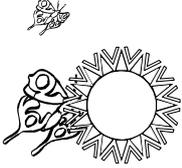
במהלך הסדר המדריך ישאל שאלות הקשורות לחג (ראה נספח ו'), תשובה נכונה תזכה את העונה באגוז.

כאן ישנן שתי אפשרות:

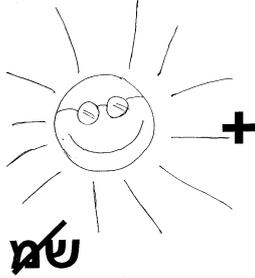
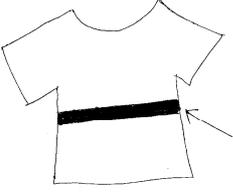
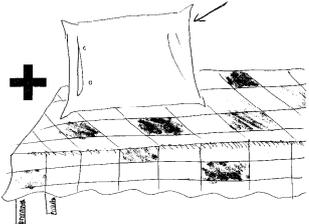
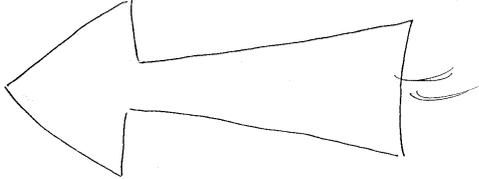
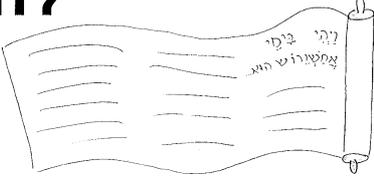
א. המדריך יכין מראש פרסים למקום ראשון, שני ושלישי. מי שזכה בהכי הרבה אגוזים - זוכה בפרס ראשון וכן הלאה.

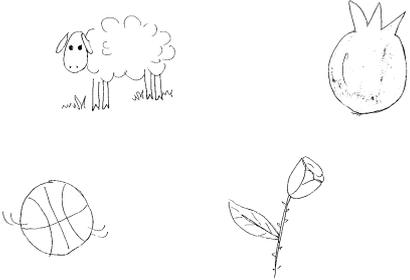
ב. המדריך יכין מראש פרסים קטנים עטופים יפה ויערוך מכירה פומבית: ילד שיציע הכי הרבה אגוזים עבור הפרס הנמכר - יזכה בו וכן הלאה.

נספח א':

זמן חרותינו	חג המצות	חג האביב	חג הפסח

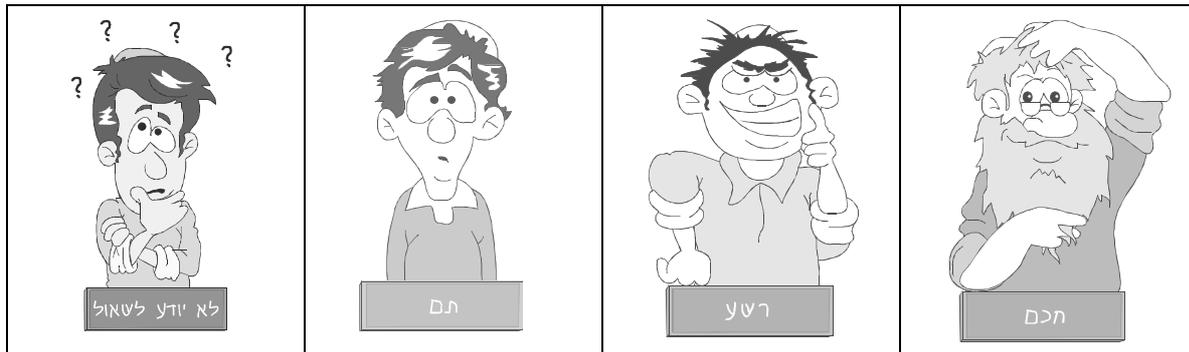
וּרְחֵץ נוטל יָדַיִם לְפָנַי הַסֵּדֶר.	קִדְּשׁ מְקַדְּשׁ עַל הַיַּיִן.
יַחַץ חוֹצָה אֶת הַמִּצָּה הָאֲמֻצָּעִית לְשָׁנַיִם.	כַּרְפֹּס טוֹבֵל יָרֵק בְּמֵי מַלַּח.
רְחֻצָּה נוטל יָדַיִם לְפָנַי הָאֲרוּחָה.	מַגִּיד אוֹמֵר אֶת הַהֲגָדָה.
מָרוֹר אוֹכֵל כַּזַּיִת מָרוֹר.	מוֹצֵיא מִצָּה מְבָרֵךְ בְּרִכַּת הַמוֹצֵיא וּמְבָרֵךְ עַל הַמִּצָּה.
שֶׁלַחן עוֹרֵךְ אוֹכֵל סְעוּדַת חַג.	כוֹרֵךְ כוֹרֵךְ מָרוֹר בְּתוֹךְ מִצָּה וְאוֹכְלֵם יַחַד

הֵלֵל אֹמֵר תְּפִלַּת הֵלֵל.	צָפוּן בְּרֵךְ אוֹכֵל מֵהָאֶפֶיקוֹמָן שֶׁהַצָּפִין וּמְבָרֵךְ בְּרֵכַת הַמָּזוֹן.
שֶׁמֶשׁ + כ = ק 	נִרְצָה אֹמֵר מְזֻמָּרִים לְקַב"ה לְקִרְאת סִיּוּם הַסֵּדֶר.
+	וּר +
לֵה = ד 	90 , 8 , 10
מֵאֲמִצֵי צוּה	+

	יגפג
בפוכ נצר	זרוש וחזש
5 ,90 ,8 ,200	צככ

נספח ג':

דבר	זוזא	כינים	צפרדע	דם
צכת בכורות	חוטנ	ארבה	ברד	טהין

נספח ה':

המלכודת שבסטריאוטיפים: (מתוך: "הלילה הזה" - הגדה ישראלית, מישאל ציון עם נעם ציון, עמ' 43)

יש בי רתיעה מסטריאוטיפים. מהדבקת תוויות. לכן אומר: כנגד ארבעה בנים שיש בכל בן, ארבעה קולות שיש בכל אישיות – דיברה תורה. בכל בן יש את החכם שבו, הרשע, הטיפש, ושאינו יודע לשאול. צירוף מיוחד של קולות ומרכיבים מונח ביסוד כל אחד מאתנו. ויש, כך אני מאמין, בכוח המעשה החינוכי לשנות את המאזן הפנימי שביניהם. יריב בן אהרון, סופר.

לקראת סיום המגיד: (שם, עמ' 90)

לקראת סיום המגיד חוזרת ההגדה על הסמלים המרכזיים של ליל הסדר: פסח, מצה ומרור, לפי הרשימה של רבן גמליאל ניתן לראות קטע זה בתור "מסדר יציאה" מהמגיד, שבו ההגדה עורכת לנו חידון כדי לוודא שלמדנו את הסמלים המרכזיים של הלילה והפנמנו אותם. עם סיום הסמלים אנו מפנימים אותם פעם נוספת – באכילתם! חשיבות קרבן הפסח, המצה והמרור נובעת מהיותם מרכיבי ארוחת החג באותו לילה גורלי במצרים, בליל הסדר הראשון. רבן גמליאל מזהה את המאכלים האלה עם שלושה שלבים בסיפור יציאת מצרים: המרור – משקף את המרירות של השיעבוד. קרבן הפסח – משחזר את הלילה המפחיד והגורלי שבו אכלו את כבש קרבן הפסח. המצה – מזכירה לנו את אוכל הגאולה החפוזה של הבוקר שאחרי.

מצת הקסמים – סיפור: (שם, עמ' 93)

מסופר שבחורף של שנת 1949 חיכתה קבוצה מיהודי מרוקו לספינה שיצאה ממדינת ישראל הצעירה להעלותם לארץ אבותם. במשך שבועות ארוכים הספינה לא הגיעה, וכל החורף הקשה ציפו לה העולים המיועדים בכליון עיניים. סוף, סוף בערב פסח הגיעה הספינה. אבל ברגע שעלו אליה החלה סערה גדולה בים שמנעה מהם את היציאה. העולים המיועדים כבר ראו איך הנסיעה שלהם נדחית שוב, והם יאלצו לחגוג את הפסח הזה במרוקו, ולא בדרך לישראל... האגדה מספרת שכאשר ראה אחד מהזקנים שהים סוער ושהאניה לא תוכל לצאת, קם והשליך את מצות הפסח, שהכין לקראת החג, לתוך הים. בו ברגע הים שקט והאניה יצאה לדרך לא". לאחר מכן הסביר הזקן שמסורת נהוגה אצלו שמצות יכולות להושיע מכל צרה, שכן מצ"ה ראשי תבות: מכל צרה הצילנו.

על חיפזון והחמצה

לכאורה אין כמעט הבדל בין חמץ למצה – הם עשויים מאותם רכיבים, קמח ומים, ואפילו בין האותיות שלהם מפריד רק הקו הקטן שמבדיל בין האות ה' לאות ח' (חמצ – מצה). ההבדל בין חמץ למצה טמון במרכיב הזמן. אם נהסס לרגע בהכנת המצה – אם נניח לעיסה לשהות לרגע – היא תתסוס ותהפוך לחמץ. זהו לקח לחיים, מלמד רבי נחמן מברסלב: לא תמיד יש לנו האומץ לקפוץ ממצב בטוח למצב חדש וחסר ודאות. המצה מלמדת אותנו שכאשר יש הזדמנות – כדאי לנצל אותה לפני שתוחמץ.

אחרי המכה העשירית על מצרים, כשפרעה הכריז ולא בפעם הראשונה, שהוא מוכן לתת ליהודים לצאת, משה ובני ישראל היו צריכים לצאת ממצרים במהירות, ללא היסוס וללא מתן שהות לפרעה לשנות את החלטתו. בני ישראל יצאו בחיפזון גדול, וכשפרעה אכן התחרט – הם כבר לא היו שם. אילו היינו מהססים – היינו מחמיצים את חירותינו.

דרשות על משמעות ארבעת הבנים: (מתוך: "הצעה לסדר- הגדה של פסח, עמ' 41)

1. במשנה פסחים פרק י' מתואר סדר ההגדה של פסח. שם נאמר: "לפי דעתו של בן אביו מלמדו". אפשר לראות את מדרש ארבעת הבנים כהרחבה ופירוט של קביעה זו, דהיינו שיש ללמד כל בן על פי אופיו וכישוריו.
2. ארבעת הבנים מייצגים שלבים בחיי האדם, ודרכי חינוך המתאימות להם: שאינו יודע לשאול – הוא תינוק. תם – הוא ילד שמתחיל את השכלתו והתמצאותו בעולם. רשע – הוא נער בגיל ההתבגרות שבודק את גבולות זהותו ושייכותו על ידי מרד בתרבות המבוגרים. חכם – הבוגר, שמחוייב לתרבות ותוהה על משמעויותיה.
3. בכל אדם קיימים כוחות נפש שונים המשמשים בערבוביה. כל אחד מאתנו הוא גם חכם, גם רשע, גם תם וגם אינו יודע לשאול.

שאלות לפסח:

1. מה זה "מכירת חמץ"? (מכירת האוכל החמץ שנמצא בבית לגוי לפני חג הפסח)
2. מה הקשר בין שבועות, פסח וסוכות? (אלה שלושת הרגלים שבהם נהגו לעלות לירושלים)
3. מה הקשר בין פסח לראש השנה? (שניהם ראשי שנה: פסח – לחודשים ותשרי – לשנים)
4. מה שמים בקערת הסדר? (זרוע, ביצה, חרוסת, כרפס, מרור)
5. מהי "מצה שמורה"? (מצה שאופים אותה מקמח, שנשמר מרטיבות החל משעת קציר החיטים עד סוף האפיה)
6. מנה לפחות ארבע דמויות מ"חד גדיא". (שונרא, שור, כלב, שוחט, מלאך המוות)
7. מנה לפחות שני מנהגים הקשורים בפסח! (סיפור יציאת מצרים, אכילת מרור, שאילת הקושיות, הסתרת האפיקומן, משחק באגוזים)
8. מדוע קוראים בליל הסדר את ההגדה? (בגלל המצוה לספר לבנים ולבנות את סיפור יציאת מצרים)
9. מה מקור המילה "פסח"? (על שם שפסח הקב"ה על בתי ישראל במכת בכורות)
10. מה מסמלת הזרוע ששמים בקערת הפסח? (הזרוע מסמלת את קרבן פסח)
11. מהי "הגעלת כלים"? (הכשרת כלי הבישול לחג הפסח ע"י השרייה במים רותחים)
12. "ארבע מי יודע"? – מנה את הארבע! (ארבע אמהות: שרה, רבקה, רחל ולאה)
13. מהן "ארבע כוסות"? מהי הכוס החמישית? (זכר לארבע לשונות גאולה: "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ולקחתי אתכם לי לעם. החמישית – "והבאתי אתכם אל הארץ" – היא הכוס שמניחים על השולחן לאלוהו הנביא)
14. כמה ימים חוגגים את חג הפסח? (שבעה ימים)
15. אילו ארבעה בנים מוזכרים בהגדה? (חכם, תם, רשע, ושאינו יודע לשאול)
16. כיצד נקרא היום האחרון של פסח? (שביעי של פסח)
17. מרור – זכר למה? (על שום שמיררו המצרים את חיינו)
18. האם מותר להשאיר בבית חמץ – גם אם לא אוכלים אותו בפסח? (אסור. "בל יראה ובל ימצא")
19. אילו דברים בהגדה קשורים למספר 4? (4 לשונות גאולה, 4 בנים, 4 קושיות, 4 כוסות, 4 אמהות)
20. מדוע נקרא ליל הסדר בשם זה? (משום שבלילה זה נוהגים לפי סדר מסוים)
21. מדוע נקרא פסח בשם זה? (משום שהקב"ה פסח על בתינו במכת הבכורות)
22. מנה את עשר המכות! (דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך, בכורות)
23. מתי חל חג הפסח? (יד' בניסן בערב)
24. מהם שמותיו הנוספים של חג הפסח? (חג האביב, חג החירות, חג המצות)
25. איך נקראת השבת שלפני חג הפסח? (שבת הגדול)